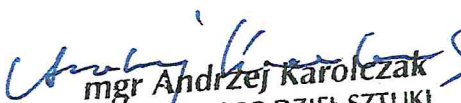

**PROGRAM KONSERWACJI
OBELISKU WAZÓW
W WYSZKOWIE**

LOKALIZACJA: Wyszków skwer przy ul. 3 Maja

**INWESTOR: Gmina Wyszków
Aleja Róż 2
07-200 Wyszków**

Autor: mgr Andrzej Karolczak

**mgr Andrzej Karolczak
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
ARTYSTA PLASTYK
ASP NR DYPL. 5636**

Grudzień 2017 r.

SPIS TREŚCI

I. INFORMACJE WSTĘPNE	3
1. Podstawy formalne opracowania	3
2. Przedmiot opracowania	3
3. Cel opracowania	3
4. Podstawy merytoryczne opracowania	3
II. RYS HISTORYCZNY.....	4
III. STAN ZACHOWANIA	4-5
IV. ZALECENIA KONSERWATORSKIE.....	5-6
V. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.....	6
VI. PROGRAM KONSERWATORSKI.....	6-8
ELEMENTY MARMUROWE.....	6
ELEMENTY METALOWE W STRUKTURZE KAMIENIA.....	6-7
PŁYTY OKŁADZINY POSTUMENTU.....	7-8
VII. TABLICE FOTOGRAFICZNE	9-11

I. INFORMACJE WSTĘPNE

PODSTAWY FORMALNE OPRACOWANIA

Opracowanie programu konserwacji kamiennego Obelisku Wazów w Wyszku, jest umocowane formalnie umową zawartą z Gminą Wyszki.

PRZEDMIOT OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania są poszczególne partie Obelisku Wazów usytuowanego na skwerze przy ulicy 3 Maja w Wyszku; kamienna okładzina podstawy postumentu oraz marmurowe elementy wraz z detalami architektonicznymi opracowanymi rzeźbiarsko, a także metalowy krzyż wieńcacy. Elementy wtórne uzupełnienia, fleki, kity, przemurowania.

CEL OPRACOWANIA

Celem opracowania jest identyfikacja budowy technologicznej muru oporowego podstawy postumentu wraz kamiennymi płytami okładziny ścian, a także rozpoznanie stanu zachowania i przyczyn zniszczeń zdegradowanej struktury poszczegolnych kamiennych elementów „Obelisku” oraz elementów metalowych, w zakresie potrzebnym do zredagowania programu konserwatorskiego określającego technologię i zakres prac.

PODSTAWY MERYTORYCZNE OPRACOWANIA

Ocena stanu zachowania i przyczyn zniszczeń, przygotowana w na podstawie wizji lokalnej poszczegolnych partii „Obelisku” przeprowadzonej w dniu 25.11.2017 roku.

Dokumentacja fotograficzna istniejącego stanu zachowania wykonana dla potrzeb niniejszego opracowania.

Wnioski i założenia konserwatorskie oraz informacje uzyskane od inwestora.

II. RYS HISTORYCZNY

„Obelisk Wazów – barokowy, wystawiony po 1655 roku, najprawdopodobniej z fundacji Jana Kazimierza, według projektu architekta Giovaniego Babtysty Giseleniego, dla uczczenia pamięci śmierci biskupa płockiego Karola Ferdynanda Wazy, czwartego syna Zygmunta III, przyrodniego brata Jana Kazimierza. Obelisk został wykonany z czerwono-brązowego marmuru i ustawiony na trzystopniowym cokole z wydatnym impostem o profilowanym gzymsie. Na ścianach cokołu z czterech stron wykuto identyczne płaskorzeźby – herb Wazów: snop zboża z koroną. Całość zakończona kulą z krzyżem podwójnie przekreślonym. Obelisk stanowi jeden z najstarszych i unikalnych przykładów zabytków tego typu w skali kraju” (...)”¹

III. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Obelisk Wazów usytuowany jest w obszarze środowiska miejskiego w stałym miejscu ekspozycji nieprzerwanie od czasu ufundowania.

W zewnętrznych warunkach na skutek oddziaływania czynników atmosferycznych materiały, z których zostały wykonane poszczególne elementy kamienne i metalowe uległy naturalnym procesom starzenia, a także degradacji na skutek wpływu czynników fizyko-chemicznych, i mechanicznych zmieniającego się niekorzystnie środowiska naturalnego.

Niszczący obelisk nie był poddawany skutecznym zabiegom renowacyjnym i działaniom zabezpieczającym. Przeprowadzone w 1982 r. prace ograniczyły się do częściowego usunięcia metodami mechanicznymi wtórnych nawarstwień z powierzchni elementów marmurowych i naniesienia powłok zabezpieczających z użyciem preparatu do hydrofobizacji kamieni porowatych. Z kolei prace przeprowadzone w latach 1992 – 1993, zakładające demontaż elementów obelisku, wymianę fundamentu zostały ograniczone do „najbardziej popękanych elementów: iglicy i cokołu obelisku”,² które posklejano stosując wzmocnienia z prętów mosiężnych. Mniejsze spękania wypełniono żywicą syntetyczną metodą iniekcji.

W wyniku utraty stabilności łączy i mocowań, powstały szczeliny i pęknięcia elementów kamiennych, ubytki fragmentów płyt, w partiach profilowanych, krawędziach i narożach bloków trzonu obelisku. Fot. nr 1-6.

Proces destrukcji doprowadził do obecnego stanu zaawansowanych zmian budowy technologicznej oraz deformacji formy architektonicznej i reliefu płaskorzeźb. Widoczne są nieestetyczne, ciemnej barwy, stare uzupełnienia ubytków wykonane masą na bazie żywicy epoksydowej.

Skorodowane elementy metalowe zwieńczenia uległy dużym odkształceniom, dwuramienny krzyż na szczycie posiada drobne ubytki i odkształcenia.

Zniszczoną, zwiędziałą powierzchnię marmurowego trzonu obelisku pokrywają skupiska mikroflory, nawarstwienia mchów i porostów, których metabolizm pogłębia procesy destrukcyjne kamienia. Widoczne są jasnoszare nawarstwienia i naskorupienia.

Zaistniałe przeobrażenia wpłynęły bardzo niekorzystnie na wrażenie estetyczne właściwe monumentalnym obiektom zabytkowym.

1. Informacje zamieszczone na metalowej tablicy znajdującej się na frontowej ścianie podstawy postumentu Obelisku Wazów.
2. Informacje zawarte w dokumentacji konserwatorskiej przeprowadzonych prac, przekazane przez Inwestora, UM Wyszaków..

Kamienne partie okładziny muru oporowego cokołu charakteryzują się znacznymi zniszczeniami strukturalnymi widocznymi na powierzchni w formie spękań, rozwarstwień, wykruszeń i odspojeń oraz lokalnej dezintegracji granulanej.

Wrażenie zniszczenia potęgują powierzchniowe nawarstwienia w formie nieestetycznych szarych zacieków i plam.. Nawarstwienia pokrywają szczelnie powierzchnię kamienia, przyczyniają się do negatywnego oddziaływania czynników atmosferycznych, głównie w okresie niskich temperatur, w warunkach wysokiej wilgotności kondensacyjnej i podsiąkania kapilarnego wody. Wnikająca w spękania i szczeliny woda inicjuje procesy niszczenia kamienia, degradację w obszarze nawarstwień zewnętrznych i wewnętrznych. Płyty okładziny straciły pierwotne właściwości fizyczne, zwietrzały, popękały w wielu miejscach, wykruszyły się lub całkowicie odspoily. Fot. nr 1–8. W opisanych partiach postumentu analogicznym procesom destrukcji uległy spoiny kamiennych płyt,

Stan zachowania struktury kamiennych płyt, rodzaj i stopień zniszczeń oraz miejscowych uszkodzeń, wynika z budowy technologicznej zewnętrznych warstw muru, Poszczególne płyty kamienne zamontowano metodą mocowania na zalewkę droбноziarnistą zaprawą cementowo-wapienną z licem nie izolowanego muru

Właściwości zastosowanego kamienia i naturalne procesy starzenia oraz brak odpowiedniego zabezpieczenia jego powierzchni przed wpływem warunków atmosferycznych, szczególnie częstego zawilgocenia struktury ścian postumentu, stały się przyczyną postępującego procesu degradacji.

W okresie ekspozycji Obelisku wykonano naprawy, nieodpowiednie uzupełnienia większych ubytków formy bloków cokołu masą z użyciem żywicy epoksydowej i mniejsze szarą zaprawą cementową na łączeniach kamiennych płyt. Zaistniałe zmiany spotęgowały procesy degradacji i przyczyniły się do obecnego stanu poszczególnych elementów: z ubytkami w formie spękań, wykruszeń i wylugowań, szarymi szczelnymi nawarstwieniami, zaciekami i plamami na powierzchni kamienia.

IV. ZALECENIA KONSERWATORSKIE

Po rozpoczęciu prac należy ustalić szczegółowy zakres działań konserwatorskich w odniesieniu do poszczególnych elementów kamiennych i metalowych detali. W partiach separujących się płyt okładziny muru oporowego konieczny będzie sondaż i określenie obszarów zniszczeń, ustalenie partii kwalifikujących się do usunięcia, następnie do rekonstrukcji, uzupełnienia nowymi płytami. Występowanie zasolenia muru determinuje do naprawy wątków z użyciem tynków w systemie renowacyjnym oraz mrozoodpornych tynków do prac renowacyjnych. Należy rozważyć zabezpieczenie wewnętrznej strony muru postumentu w strefie wypełnionej ziemią, pionową izolacją przeciwwilgociową, zabezpieczenie zaprawą szlamującą, alternatywnie folią kubełkową.

Warunkiem trwałości prac konserwatorskich są zabiegi usunięcia wtórnych nawarstwień scalonych z podłożem i efektywnego zabezpieczenia struktury i powierzchni elementów kamiennych.

Pozostałe problemy wynikają z typowych zmian starzeniowych, powstałych w skutek zróżnicowanego zawilgocenia, oddziaływania ujemnych temperatur i wilgoci w okresach letnim i zimowym na powierzchni i w strukturze materiałów mineralnych.

Ogół czynników wskazuje na konieczność podjęcia prac konserwatorskich i renowacyjnych w celu usunięcia przyczyn inicjujących procesy degradacji Obelisku.

V. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Głównym celem prac związanych z konserwacją Obelisku Wazów w Wyszkowie jest wyeliminowanie przyczyn oraz skutków degradacji elementów kamiennych, szczególnie w obrębie architektonicznej i płaskorzeźbionej dekoracji trzonu cokołu oraz płytowej okładziny muru oporowego. Program konserwatorski zakłada zahamowanie procesów niszczących zachodzących w zewnętrznych warunkach ekspozycji oraz uzyskanie stabilnych parametrów budowy technologicznej Obelisku.

Stan zachowania determinuje do wykonania czynności usuwania wtórnych nawarstwień, odtworzenia formy i uzupełnienia małych ubytków oraz zabezpieczenia powierzchni w celu zapewnienia poszczególnym partiom Obelisku optymalnych parametrów technicznych.

Ważnym zadaniem konserwatorskim jest przywrócenie walorów estetycznych i funkcji użytkowych przy zastosowaniu współczesnych metod konserwatorskich, właściwych technologii i użyciu odpowiednich materiałów zapewniających trwałość prac i skuteczność zabiegów konserwatorskich.

VI. PROGRAM KONSERWATORSKI

ELEMENTY MARMUROWE

- Dezynfekcja powierzchni w miejscach zakażenia mikrobiologicznego preparatem biobójczym np. Sikagard 715W.
- Przeprowadzenie wstępnych zabiegów zabezpieczających: miejscowe wzmocnienie strukturalne zdeintegrowanych partii marmuru preparatem na bazie estru krzemowego, o głębokiej penetracji podłoża, działaniu konsolidującym i właściwościach hydrofilnych. np. KEIM Silex OH 100,
- Zabezpieczenie rozfragmentowań, czasowy demontaż lub sklejenie spoiwem na bazie żywicy epoksydowej i wypełniacza mineralnego.
- Usunięcie nieestetycznych uzupełnień i skorodowanych metalowych elementów mocujących i konstrukcyjnych.
- Usunięcie z powierzchni kamienia wtórnych nawarstwień mineralnych mocno scalonych z podłożem metodami mechanicznymi.
- lokalne doczyszczanie powierzchni metodami chemicznymi i z zastosowaniem wytwornicy pary.
- Wykonanie uzupełnienia ubytków, dużych metodą flekowania, mniejszych masą na bazie żywicy epoksydowej, barwioną strukturalnie.
- Uzupełnienie okładziny betonowych stopni cokołu obelisku płytami granitowymi o kolorystyce i charakterystyce powierzchni zbliżonej do oryginalnych partii Obelisku.
- Zabezpieczenie powierzchni kamienia przed działaniem czynników zewnętrznych, kondensacją wilgoci i zabrudzeniami preparatem na bazie mikrowosku krystalicznego.

ELEMENTY METALOWE W STRUKTURZE KAMIENIA

Prace prowadzone in situ ;

- Wstępne czyszczenie powierzchni elementów metalowych ze starych odspajających się warstw zabezpieczających, mechaniczne, a pozostałości powłok i środków zabezpieczających przy użyciu rozpuszczalników.
- Oczyszczenie powierzchni elementów metalowych z nawarstwień korozyjnych, metodami mechanicznymi np. strumieniowania materiałami ściernymi.
- Naprawa deformacji i odkształceń oraz uzupełnienie brakujących elementów.

- Usunięcie pozostałości nawarstwień korozyjnych, metodami chemicznymi, dobór materiałów i metod w zakresie usuwania nawarstwień korozyjnych na podstawie przeprowadzonych próbnych zabiegów.
- Umycie powierzchni po zastosowanych środkach i preparatach chemicznych, np. kilkukrotne płukanie w wodzie destylowanej, osuszenie, odtłuszczenie powierzchni np. acetonem czda.
- Naniesienie inhibitora korozji, np. 1% roztworu benzotriazolu w alkoholu oraz np. roztworu taniny na elementy żelazne.
- Wykonanie końcowych powłok dekoracyjnych np. antracytowych, matowych.

PŁYTY OKŁADZINY POSTUMENTU MURU OPOROWEGO

OCZYSZCZENIE POWIERZCHNI

USUWANIE NAWARSTWIEŃ

- Dezynfekcja powierzchni kamienia w miejscach występowania koloni grzybów, porostów i zielenic. Zastosowanie preparatu biobójczego do zwalczania mikroorganizmów na kamieniu.
- Mechaniczne oczyszczenie powierzchni kamienia z użyciem narzędzi i materiałów ściernych oraz miejscowego wykorzystania metody strumieniowania dynamicznego drobnymi cząstkami ścierniwa pod kontrolowanym ciśnieniem z zastosowaniem odp. typu ścierniw. Usuwanie z powierzchni nieestetycznych szczelnych nawarstwień korozyjnych, bez naruszania struktury kamienia.
- Chemiczne usuwanie miejscowych nawarstwień mocno przylegających bezkwasowym preparatem do czyszczenia powierzchni kamieni KEIM Steinreniger, usuwanie pozostałości wtórnych, starych warstw farb przy użyciu preparatu do usuwania powłok dyspersyjnych np. KEIM Dispersionentferner.

USUWANIE NIEPRAWIDŁOWYCH NAPRAW I UZUPEŁNIEŃ, DEMONTAŻ PŁYT

- Usunięcie wszystkich wtórnych o odmiennych od kamienia cechach fizycznych, np. uzupełnień cementowych i syntetycznych
- Demontaż uszkodzonych płyt. Usunięcie uszkodzonych partii spoin, zdeintegrowanych strukturalnie i spękanych.
- Usunięcie zdegradowanych cegieł ścian postumentu, oczyszczenie powierzchni, uzupełnienie ubytków strefie postumentu, przemurowanie nowymi ceglami.

UZUPEŁNIENIE UBYTKÓW I ZABEZPIECZENIE POWIERZCHNI

- Uzupełnienie ubytków muru oporowego, wypełnienie mniejszych ubytków i przemurowanie, przewiązanie dużych spękań oraz wymurowanie brakujących dwóch narożników muru oporowego.
- Stabilizacja i zabezpieczenie odspojonych fragmentów kamiennych płyt, sklejenie spoiwem na bazie żywicy epoksydowej i kotwienie płyt dyblami z włókna węglowego.
- Uzupełnianie dużych ubytków metodą flekowania z wykorzystaniem kamienia o cechach i właściwościach zgodnych z uzupełnianymi partiami, wklejenie fleków masą na bazie żywicy epoksydowej.
- Wymiana znacznie uszkodzonych płyt okładziny muru oporowego na nowe kamienia o cechach i właściwościach zgodnych z uzupełnianymi partiami, wymiana płyt nakrywy muru oporowego z betonowych na granitowe, montaż elementów w kolorystyce i powierzchni zbliżonej do oryginalnych partii okładziny.

- Uzupelnienie spoin pomiedzy kamiennymi plytami, zastosowanie hydraulicznej zaprawy konserwatorskiej, barwionej w masie, przeznaczonej do odtwarzania uszkodzonych spoin.
- Zabezpieczenie i ochrona struktury marmuru poprzez wykonanie na calosci powierzchni zabiegu hydrofobizacji bezbarwnym preparatem krzemoorganicznym, alternatywnie zabezpieczenie powierzchni poziomych plyt preparatem na bazie mikrowosku przed dzialaniem czynnikow zewnetrznych, kondensacja wilgoci i zabrudzeniami.

Stanisław Kowalski

VII. TABLICE FOTOGRAFICZNE
OBELISK WAZÓW W WYSZKOWIE

Fot. nr 1. Wyszków, Obelisk Wazów, stan przed konserwacją, luty 2010r.

Fot. nr 2. Wyszków, Obelisk Wazów, fragment, stan przed konserwacją, luty 2010r.

Fot. nr 3. Wyszków, Obelisk Wazów, fragment, stan przed konserwacją, luty 2010 r.

Fot. nr 4. Wyszków, Obelisk Wazów, fragment, stan przed konserwacją, luty 2010 r.

Fot. nr 5. Wyszków, Obelisk Wazów, fragment, stan przed konserwacją, luty 2010 r.

Fot. nr 6. Wyszków, Obelisk Wazów, fragment, stan przed konserwacją, luty 2010 r.

Fot. nr 7. Wyszaków, Obelisk Wazów, fragment, stan przed konserwacją, luty 2010 r.

Fot. nr 8. Wyszaków, Obelisk Wazów, fragment, stan przed konserwacją, luty 2010 r.

Ostrołęka, 17.06.2014 r.

POSTANOWIENIE Nr 57/14

Na podstawie art. 7 pkt 1, art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, ze zm.), § 11 ust.1 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych, i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. Nr 165, poz. 987), art. 123 Kpa, po rozpatrzeniu wniosku z dnia 12.06.2014 r. Gminy Wyszaków, Al. Róż 2; 07-200 Wyszaków, w sprawie wydania pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich Obelisku Wazów usytuowanego przy ul. 3-go Maja w Wyszakowie, wpisanego do rejestru zabytków ruchomych decyzją z dnia 29.09.1997r.

działając z upoważnienia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

zatwierdzam pod względem konserwatorskim załączony do wniosku Program Konserwacji Obelisku Wazów w Wyszakowie

Uzasadnienie

Gmina Wyszaków wystąpiła z wnioskiem z dnia 12.06.2014r. do Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wydanie pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich Obelisku Wazów usytuowanego przy ul. 3-go Maja w Wyszakowie, na podstawie załączonego programu.

Przedmiotowy Obelisk Wazów wpisany jest do rejestru zabytków ruchomych decyzją z dnia 29.09.1997r. Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru wymagane jest pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wniosek zawiera oświadczenie, że wykonawca prac konserwatorskich i restauratorskich będzie wyłoniony w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego.

Zgodnie z § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. Nr 165, poz. 987) jeżeli wniosek o którym mowa z § 3 ust 1 zawiera oświadczenie że wykonawca prac konserwatorskich i restauratorskich zostanie wyłoniony w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego wojewódzki konserwator zabytków zatwierdza pod względem konserwatorskim załączony do wniosku program prac, jeżeli spełnia on warunki do wydania pozwolenia.

W ocenie organu załączony do wniosku Program Konserwacji Obelisku Wazów w Wyszakowie spełnia warunki do wydania pozwolenia określone w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

Mając powyższe na uwadze postanowiono jak w sentencji.